

EXTRÉMIZMUS S AKCENTOM NA RASIZMUS V SR RACIAL VIOLENCE IN SLOVAKIA

Miroslav FELCAN¹

SUMMARY:

The thesis is focused on problem solving – extremism in Slovakia, racially motivated criminal acts, prevention of criminal acts, individual extremist groups participating on racially motivated criminal acts. There is a description of basic terms, usage of weapons to fight racism and anti-Semitism, anti racist organizations in Slovakia. Besides the descriptions of forms, characteristics and symbols of extremism and extremist groups, there are also described the activities of police as well as national and international valid legal norms. Thesis is also focused on mass communication tools in relation with racism and anti-Semitism, particularly and press.

KEY WORDS: racism, racial violence, extremism, extremist movement, anti-racism organizations.

ÚVOD K PROBLEMATIKE

Na vznik tohto článku ma podnietili viaceré faktory. Jedným z nich sú stupňujúce sa rasistické prejavy v SR. V dnešnej dobe je práve rasizmus jedným z veľmi vážnych problémov, ktorý obklopuje každého z nás. Keď niekde počujeme toto slovo, automaticky sa nám v mysli vybaví spor medzi ľuďmi inej rasy alebo inej farby pleti. Rasizmus je viera, že niektorí ľudia sú nadradení inými z dôvodu príslušnosti k určitej rase. Rasisti definujú rasu ako skupinu ľudí so spoločným pôvodom. Rozlišujú rozličné rasy podľa fyzických charakteristík, ako napr. farba kože alebo kvalita vlasov. Slovo „rasizmus“ je tiež používané ako opis hanlivého alebo agresívneho správania voči členom „nižšej rasy“.

Chcem poukázať na to, že rasizmus a antisemitizmus je stále aktuálnou témou aj na Slovensku. Teda cieľom tohto článku je na základe dostupných poznatkov a analýzy súčasných teoretických a právnych predpisov poukázať na niektoré dôsledky a prejavy rasizmu a antisemitizmu na Slovensku v súčasnosti a na opatrenia štátu v boji proti týmto fenoménom. Okrem popisu foriem, charakteristiky a symbolov extrémizmu a extrémistických skupín priblížim činnosť

polície, vnútroštátne a medzinárodné platné právne normy, organizácie zaoberajúce sa danou problematikou a na prevenciu.

Hrozba extrémizmu sa v súčasnosti stala vysoko aktuálnou. Dotýka sa všetkých demokratických štátov, Slovenskú republiku nevynímajúc. Prejavy nenávisti voči príslušníkom iných rás, národov, národnostných menšín a etnických skupín, ale aj náboženstiev prinášajú so sebou nebezpečenstvo priameho ohrozenia riadneho fungovania demokratickej spoločnosti.

Otvorenie sa svetu malo pre Slovenskú republiku za následok, okrem pozitívnych aj prenikanie negatívnych javov, medzi ktoré môžeme zaradiť aj extrémizmus so všetkými jeho formami a prejavmi. Väčšina obyvateľstva si pojem extrémizmus spája najmä s prejavmi rasizmu a xenofóbie, pretože rasovo motivované útoky stále boli a naďalej sú aktuálnym problémom. Na základe uvedeného sa problematike intolerancie a extrémizmu venuje sústredená pozornosť predovšetkým v posledných piatich rokoch, počas ktorých došlo k výraznému posunu v chápaní jej dôležitosti nielen v Policajnom zbore, ale aj v celej spoločnosti.

¹ Miroslav Felcan, pplk. JUDr., PhD., Odbor ochrany objektov Prezídia Policajného zboru, služobného úradu Ministerstva vnútra SR, oddelenia fyzickej ochrany objektov, e-mail: miroslav.felcan@minv.sk, felcan@zoznam.sk, felcan.m@gmail.com

1. DEFINOVANIE ZÁKLADNÝCH POJMOV

Slovo rasa pochádza z arabského jazyka a pôvodne znamenalo „hlava, začiatok, pôvod“ [11].

Rasa – v antropologickom termíne sa vzťahuje k druhovej diferenciácii ľudských plemien. Ide o súhrn spoločných dedičných rysov (morfologických, anatomických), ktorými sa vyznačuje istá skupina ľudí [12].

Pojem „rasa“ (plemeno) z hľadiska všeobecnej biológie označuje poddruhy, teda vzájomne odlišné skupiny patriace k jednému rastlinnému či živočíšnemu druhu. V antropológii sa rasou rozumie jednotka ľudskej variability. Používa sa v celom rade slovných spojení – veľké alebo malé rasy, rasové typy, kontaktné rasy a podobne. O ľudskej rase sa teda najčastejšie hovorí v súvislosti s určitou skupinou osôb s podobnými telesnými a dedičnými vlastnosťami, ktorá je pôvodne miestne ohraničená [12].

Obyvateľstvo sveta sa najčastejšie delí do troch skupín rás:

- bielej čiže europoidnej,
- čiernej – negroidnej,
- žltej čiže mongoloidnej.

Každá z týchto skupín má množstvo znakov, ktoré danú skupinu charakterizujú.

Rasizmus je ideológia, ktorá predstavuje súbor koncepcií vychádzajúcich z odporu a strachu z cudzieho (xenofóbia) a tvoriacich jeho ideologickú nadstavbu [1]. Predpokladá fyzickú a duševnú nerovnosť ľudských rás a rozhodujúci vplyv rasových odlišností na dejiny a kultúru ľudstva. Všetky rasové teórie sú podložené predstavou, že ľudstvo je pôvodne rozdelené na nižšie a vyššie rasy. Vyššie rasy sú tvorcami a nositeľmi civilizácie a pokroku, a sú určené k vládnutiu. Nižšie rasy sú charakterizované neschopnosťou kultúrnej tvorivosti a je potrebné ju viesť. Rasizmus bol v priebehu histórie používaný ako ideologický základ pre agresívne správanie, expanziu, ovládanie a vykorisťovanie.

Rasizmus sa rozlišuje na mäkký a tvrdý.

Mäkký rasizmus je skôr nevyhranený a latentný spoločenský postoj (nie je preň možné používať termíny ako hanobenie, podnecovanie, ničenie alebo nenávisť, ale možno použiť vylučovanie, obmedzovanie, rozlišovanie). Neprejavuje sa ako premyslená a verejne hlásaná ideológia, ktorej nositeľmi by

boli akékoľvek organizačné zoskupenia, napríklad štát, politické alebo spoločenské organizácie či odborné inštitúcie. Tento postoj nie je zodpovednými subjektmi rozoznávaný ako rasizmus, ale je považovaný skôr za dôvodné výhrady proti spôsobu života tých, ktorých sa týka (Rómovia, Vietnamci a iní cudzinci) [1].

Tvrdý rasizmus je agresívny, jeho prejavy majú podobu verejne proklamovaných ideológií, napríklad fašizmus, šovinizmus, nacionalizmu, apartheidu. Ich nositelia sú rôzne spoločenské a politické organizačné zoskupenia v krajných prípadoch aj štátne orgány a inštitúcie. Pre jeho prejavy je možné použiť pojmy ako ničenie, nenávisť, hanobenie, podnecovanie, vyhrážanie a rasové násilie [1].

S pojmom rasizmus súvisia aj pojmy rasová diskriminácia a rasové násilie.

Rasovou diskrimináciou je vo všeobecnej rovine proces odlišovania, vnímania rozdielov a výsledkov tohto procesu. Zvláštnym prípadom je sociálna diferenciácia, v ktorej sú zapreté normatívne zásady rovnosti a rovnakého zaobchádzania so všetkými členmi sociálneho útvaru. Ide hlavne o neoprávnené rozlišovanie jedincov alebo skupín a na základe ich príslušnosti k určitej biologickej (rasovej) alebo sociálnej (profesijnej, politickej, stratifikačnej alebo náboženskej) kategórii a znevýhodňovanie jedných oproti druhým. Diskriminácia obsahuje rôzne formy nevhodného zaobchádzania a často slúži ako proces alebo forma sociálnej kontroly k udržaniu sociálneho dištancu medzi sociálnymi kategóriami alebo skupinami.

Rasová diskriminácia zahŕňa dva druhy tohto správania a to:

- úmyselnú, vedomú,
- diskrimináciu štruktúrnú.

Obsahom prvého druhu správania je úmyselné správanie smerujúce k jednotlivému príslušníkovi diskriminovanej skupiny s konkrétnym obsahom (napríklad upieranie určitého zamestnania).

V prípade štruktúrnej diskriminácie je diskriminácia vlastností určitých systémov a procedúr, ktoré bez toho, aby chceli úmyselne diskriminovať určitú handicapovanú skupinu ľudí, sú pre ňu ťažko dostupné, pretože nepočítajú s jej odlišnosťami a možnosťami (napríklad vzdelávací systém, ktorý neberie do úvahy jazykové možnosti Rómov).

Rasové násilie je násilné správanie s rasovým motívom, ktorého objektom je neindividualizovaný príslušník rasovo odlišnej skupiny. V prípadoch rasového násilia je podstatné, že obeť tzv. nemá tvár a útočník napadá odlišnú rasu a konkrétna obeť je kýmkoľvek z tejto skupiny zameniteľná [1].

Do tejto kategórie patrí celá škála násilného správania, ktoré je možné charakterizovať ako zabitie, ublíženie na zdraví, spôsobenie škody veľkého rozsahu, používanie rôznych druhov násilia, genocidium, pogromy. Pri všetkých druhoch týchto násilných správaniach je prítomnosť rasového motívu.

Antisemitizmus označuje nenávisť alebo predsudky voči Židom, ako aj akékoľvek činy, ktoré vyplývajú z toho presvedčenia [12]. Doslova tento pojem vyjadruje ideu odporu voči Semitom. Je jednou z foriem náboženskej a rasovej neznášanlivosti. Prejavuje sa rôznymi formami od opovrhovania spôsobu života Židov cez právnu diskrimináciu, až po pogromy a genocídu. Pod pojmom antisemitizmus sa všeobecne myslia len protižidovské prejavy.

Semitiz (z Wikipédie, slobodnej encyklopédie), boli jazykové a etnické skupiny, ktoré mali svoje pôvodné sídla v Prednej Ázii a najmä v juhozápadnej Ázii. Výraz 'Semit' bol zavedený do vedeckej literatúry na konci 18. stor. a bol odvodený od vlastného mena Sem, jedného z troch synov Noeho, ktorý bol podľa biblickej genealógie otcom väčšiny týchto národov. Ide teda o účelovo vytvorený výraz, ktorý umožňuje bližšie zaradenie veľkej skupiny semitských, t. j. afroázijských jazykov. Pôvod semitských kmeňov sa väčšinou kladie na Arabský polostrov a do Prednej Ázie, prípadne do oblastí juhozápadnej Ázie. Od 3. tisíc. pred Kr. tu žili Semiti v polokočovních spoločenstvách, oázach a osvojovali si základy poľnohospodárskej a remeselnej výroby. Prvými šíritelmi semitských jazykov boli Feničania, a to už v 2. tisíc. pred Kr., ďalšími od 2. pol. 1. tisíc. po Kr. Arabi a ďalšie semitské národy.

Sionizmus je politické a nacionalistické hnutie požadujúce založenie a udržiavanie židovského štátu v Palestíne. Bolo založené koncom 19. storočia Theodorom Herzlom, židovským novinárom pôsobiacim vo Viedni, ktorý v roku 1896 okrem iného pod dojmom tzv. Dreyfusovej aféry napísal knihu Židovský štát v ktorej ako jediné východisko pre Židov ak sa chcú vyhnúť antisemitizmu našiel založenie si vlastného štátu. Názov je odvodený od pahorku Sion v Jeruzaleme, na

ktorom biblickí proroci očakávajú príchod Hospodina. V súčasnosti na ideách sionizmu sú založené tie prúdy politického života v Izraeli, ktoré podporujú napr. osídľovanie okupovaných území (Západného brehu Jordánu a východného Jeruzalema) židovskými osadníkmi a stavbu kontroverzného ochranného múra na palestínskom území.

2. EXTRÉMIZMUS V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Pojem extrémizmus možno označiť za politologický pojem, ktorý úzko súvisí aj so sociológiou. Chápe sa pod ním výrazné odchýlenie sa od všeobecne uznávaných a prijímaných noriem. Extrémizmom je v politike označovaný krajne radikálny alebo výstredný postoj alebo subjekt. Za jednu z príčin vzniku extrémizmu možno považovať prítomnosť intolerancie v spoločnosti. Intolerancia je základom ideológie väčšiny extrémistických skupín. Medzi jeho charakteristické črty patrí ideová motivácia a vo väčšine prípadov odhodlaný aj k obetiam. V tomto sa extrémizmus odlišuje od ostatných kriminálnych trestných činov, ktoré vychádzajú z egoistických záujmov, ako napríklad uspokojovanie pudových potrieb alebo dosiahnutie hmotného zisku a získanie moci [20].

Extrémizmus možno rozdeliť podľa dvoch základných hľadísk:

- podľa objektov napadnutia na extrémizmus:
 - útočiaci na ústavnosť a štátne zriadenie,
 - hrubo narúšajúci občianske spolužitie,
 - útočiaci na život a zdravie občanov,
 - rasistický (rasovo motivovaný).
- podľa formy konania na extrémizmus:
 - verbálny,
 - násilný,
 - grafický.

Extrémizmus sa vyvíja v troch základných štádiách [7] :

Prvé štádium – je preň charakteristická pudovosť, iracionalita a úplná absencia strategického plánovania vlastných akcií. Aktivity, ktoré sú motivované sociálne, rasovo, etnicky alebo národnostne sú zamerané na osoby, ktoré agresor vníma ako reprezentantov skupiny, ktorú negatívne hodnotí. Toto platí v tých formách extrémizmu, ktoré si zvolili ako cestu riešenia násilia.

Druhé štádium – je charakterizované cieľavedomými snahami o dielčiu alebo komplexnú zmenu spoločenského a politického usporiadania, spojeného so spolčovaním, plánovaním a propagáciou týchto snáh. Pre tieto aktivity je typická vysoká miera demagógie, pohrdanie zákonmi, znevažovanie humanitných princípov a preferencia radikálnych metód.

Tretie štádium – vrcholom extrémistických postojov je vznik politickej strany, ktorá na základe jasne formulovanej ideológie a programov smeruje k uchopeniu moci a neskôr prípadne aj k zmene politického systému. Pre extrémistické programy je charakteristické, že ponúkajú rýchle a razantné riešenia zložitých spoločenských problémov, čo vyvoláva medzi širokými vrstvami málo zorientovaného obyvateľstva pozitívnu odozvu.

V súčasnosti na Slovensku Policajný zbor eviduje tri základné orientácie extrémizmu:

- *pravicovo orientovaný* – presadzuje idey rasizmu, fašizmu, nacizmu a neonacizmu,
- *ľavicovo orientovaný* – je prezentovaný anarchistickými a anti-globalistickými ideami,
- *nábožensky orientovaný* - prezentujú ho náboženské zoskupenia, ktoré svojou ideológiou a názormi ohrozujú život, zdravie alebo majetok osôb a porušujú všeobecne záväzné právne predpisy.

2.1. RASISTICKÝ EXTRÉMIZMUS, VZNIK RASOVO EXTRÉMISTICKÝCH HNUTÍ V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Rasistický extrémizmus predstavuje takú časť protispoločenského konania s extrémistickými rysmi, ktorého motívom je rasová, národnostná, či etnická nenávisť a chyba pri ňom iná hmotná pohnútku konania. Často sa prekrýva s pravicovým extrémizmom [3].

Podľa stúpecov tejto ideológie biela rasa stojí na vrchole vývoja ľudstva a jej najdokonalejšími predstaviteľmi sú árijci. Najväčším zločinom podľa vyznávačov tejto teórie je miešanie bielej rasy s ostatnými, vrátane semitskej. Najmilitantnejší rasisti v tejto súvislosti hovoria o nutnosti vypuknutia „rasovej svätej vojny“ alebo tzv. „bielej revolúcie“. Táto rasistická teória je typická nenávisťou, pohrdaním a nepriateľstvom voči ľuďom s inou farbou pleti, je zameraná aj voči prisťahovalcom, Rómom, Židom a tzv. „bielemu odpadu“, kam zaraďujú všetkých svojich ideologických protivníkov, ľavicovo orientovanú mládež, anarchistov, humanistov,

ľudí na okraji spoločnosti, bezdomovcov, narkomanov [7].

V Slovenskej republike sa prvé prejavy rasistického extrémizmu začali objavovať súčasne s prenikaním a vzrastom popularity hnutia skinheads. Celá ideológia skinheads na Slovensko prišla cez Českú republiku z Nemecka. Nakoľko táto ideológia prišla na Slovensko z Nemecka od začiatku je u nás pojem skín spájaný s rasizmom a neonacizmom. Pôvodná idea skinheads však vznikla v Anglicku a boli to robotnícke hnutia, spojené s hudbou, pívom a futbalom bez politickej orientácie a rasizmu. Toto hnutie zažívalo veľký rozmach v bývalom Československu po zmene režimu. V tomto období mala na mládež veľký vplyv kapela Orlík, ktorá spopularizovala kult skinheads medzi mládežou. V druhej vlne hudobných skupín v rokoch 1992-1993 nastal nárast radikálnosti a otvorenosti textov. Tieto skupiny prešli z veľkých nahrávacích štúdií do menších a ich produkcia sa už prestala objavovať v rádiách, ale v tomto čase mali už pravicoví skinheads v Československu pevne zapustené korene a množstvo sympizantov.

V hudobnej scéne na Slovensku ako prvé s rasizmom koketovali punkové skupiny. Jej najznámejším predstaviteľom bola v 90. rokoch skupina Zóna A, ktorá bola so svojou skladbou „Cigánsky problém“ iniciátorom niekoľkých pogromov proti rómskemu obyvateľstvu – najmä v Bratislave. Táto skladba sa stala v kruhoch pravicových skínov kultovou. V tomto období sa začali formovať prvé zoskupenia mladých ľudí, ktoré sa spočiatku orientovali na odkaz a ideológiu spojenú s fašistickým Slovenským štátom v období druhej svetovej vojny.

Postupne vzniklo prepojenie týchto hnutí so zahraničím, a tak vznikli tieto hnutia:

Národno-socialistické hnutie Európy (NSHE), [6]– vzniklo na podnet 18-ročného skína a počet jeho členov nepresiahol viac než pár desiatok. Táto organizácia napriek svojim plánom v roku 1995 zanikla.

Klan Slovenských Rytierov [6]– bol plánovaný ako slovenská pobočka amerického Ku-Klux-Klanu. Podľa manifestu, ktorý vydali, ich členstvo malo byť dokladované členským preukazom, pri svojich akciách nesmeli používať alkoholické nápoje, vydali tiež zákaz poskytovania rozhovorov predstaviteľom médií a tiež spolčovania sa so Židmi a tými, čo

nemajú biely pôvod. V súčasnosti nevyvíjajú žiadne aktivity.

Slovenský národný front [6] – strediskom jeho pôsobenia bola Trnava. Návrh o registráciu SNF Ministerstvo vnútra SR zamietlo. Malo výhrady, nakoľko znelo militantne. Členovia zoskupenia mali záujem dostať sa do parlamentu za podpory skinheadov. No záujem skinheadov časom opadol a v dôsledku vnútorných rozporov sa Slovenský národný front roztrieštil na *Ľudovú stranu a Slovenskú pospolitosť*.

Slovenská pospolitosť bola v roku 1995 zaregistrovaná na ministerstve vnútra. Členovia tejto strany na svoje akcie chodia v tradičných čiernych uniformách. Táto strana často prichádza do stretu s políciou, čoho príkladom bola aj ich akcia v októbri 2005 v Modre pri kladení vencov k pamätníku Ľudovíta Štúra. Na akcii sa objavili vrecká cukru s nápisom „Radšej drahší od Slováka ako lacný od Žida“ (denník SME, 2.11.2005: Generálny prokurátor: Pospolitosť treba zrušiť). V tomto období začala polícia trestné stíhanie pre podozrenie zo spáchania trestného činu podpory a propagácie hnutí smerujúcich k potláčaniu práv a slobôd občanov. Pospolitosť sa ho podľa polície dopúšťa šírením Ľudového programu. Generálny prokurátor podal v novembri 2005 na Najvyšší súd SR návrh na rozpustenie Slovenskej pospolitosti. „Dôvodom je skutočnosť, že svojimi stanovami, programom a činnosťou porušuje ústavu, ústavné zákony, zákony ale aj medzinárodné zmluvy,“ povedala hovorkyňa prokuratúry (denník SME, 02.11.2005: Generálny prokurátor: Pospolitosť treba zrušiť). Dňa 1.3.2006 Najvyšší súd SR rozpustil Slovenskú pospolitosť – Národnú stranu, preto, že jej politická činnosť je v rozpore s Ústavou SR. Išlo o historicky prvý prípad, keď najvyšší súd rozpustil politickú stranu na Slovensku po roku 1993. Proti rozhodnutiu súdu nie je opravný prostriedok. V súčasnosti pôsobí vo forme občianskeho združenia.

Slovenský Úsvit [7] – je nacionalisticko-rasistickým hnutím, bojujúcim proti „cigáňom, ktorí nezveľaďujú vlasť a nič nerobia“. Hnutie vzniklo v novembri 1995 v Banskej Štiavnici. Na ministerstve vnútra nie je registrované a v súčasnosti nie je aktívne.

Slovenská národná liga [7] – vznikla v roku 1995 s cieľom vstúpiť na politickú scénu, čo sa jej však nepodarilo. Je to malá skupina národných socialistov, ktorí sa hlásia k odkazu

Slovenského štátu z vojnových rokov 1939-1945. Keďže sa im nepodarilo preniknúť na politickú scénu, začali vydávať periodiká, zaoberali sa dovozom a distribúciou CD a MC nosičov s rasisticky orientovanými skupinami. V súčasnosti tiež nevyvíja žiadne aktivity.

Slovenská Vlastenecká Organizácia – Garda [7] – vznikla v máji 1995 v Bratislave a má pobočku v Žiline. Za vzor má predstaviteľov slovenského vojnového štátu. Odmietá násilie ako metódu boja. Pre Rómov chce vytvoriť pracovné tábory.

2.2. RASOVO EXTRÉMISTICKÉ ZOSKUPENIA A ICH PRÍSLUŠNÍCI

Pre príslušníkov extrémistických zoskupení je charakteristické využívanie symboliky.

Symbolika farieb [4] – v symbolike pravicovej odnože hnutia skinheads dominujú tri farby:

- čierna,
- biela,
- červená.

Táto kombinácia farieb bola prevzatá zo symbolov charakteristických pre fašistické diktatúry, najmä pre nacistické Nemecko, v ktorom túto kombináciu farieb prehlásil za národné farby Adolf Hitler.

Čierna farba znamená smrť, ale aj odhodlanie. Symbolizuje nenávisť ku všetkým, ktorí „prznia“ čistú rasu a predurčuje ich záhubu.

Biela farba znamená čistotu rasy, čistotu národa.

Červená farba je symbolom ohňa, ale aj krvi – krvného zväzku.

Symbolika slov a čísel [5] – v textoch, publikáciách a prejavoch rasistických a neonacistických skinheadov sa často vyskytujú mnohé pojmy, skratky a symbolika, pri ktorých nie je na prvý pohľad zrejmý ich význam. Mnohé z nich pochádzajú z histórie a niektoré sú vlastným výtvorom členov týchto skupín. Napríklad: *Číslo 88* – ôsme písmeno abecedy je H a v kombinácii 88=HH vyjadruje pozdrav „Heil Hitler!“ Je často používaným kryptogramom v textoch neonacistov. Používa sa aj v kombinácii 14/88 a vyjadruje oddanosť bielemu rasizmu nadväzujúcemu na myslenky nacizmu. *Číslo 14=14 Words alebo 14 slov:* „We must secure the existence of our people and a future for white children“, v preklade „My musíme zabezpečiť existenciu našich ľudí a budúcnosť pre naše biele deti“ [7] – táto veta sa stala heslom a bojovým pokrikom

hnutia White power hlásajúceho nadradenosť bielej rasy.

White power – biela hrdosť na celom svete. Tento termín sa často objavuje na tričkách, spolu so symbolom keltského kríža vyjadruje nadradenosť bielej rasy nad ostatnými a je používaný ako pozdrav. *Číslo 18* – je skratkou iniciálou Adolfa Hitlera – A je prvé písmeno abecedy a H je ôsme písmeno abecedy.

RAHOWA – je skratka anglického hesla Racial Holy War, čo v preklade znamená Rasová svätá vojna.

Do kategórie symbolov otvorene vyjadrujúcich rasový motív možno zaradiť z emblémov fašistických divízií tie, ktoré používajú tri sedmičky v kruhu. Ostatné emblémy SS divízií obsahujú prvok rasovej výlučnosti, rasovej nenávisti potlačovania práva a slobôd jednotlivca a skupiny občanov. Členovia rasistických zoskupení, hlavne skinheadi, sú charakteristickí svojim oblečením, ktoré tvoria maskáče, bomber a vojenská obuv. Na tomto oblečení majú rôzne nápisy, ako napríklad značka LONSDALE, v ktorej názve sú obsiahnutí štyri začiatkové písmená Nemeckej národno-socialistickej strany pracujúcich NSDAP. Vekovú štruktúru členov hnutia skinheads možno vymedziť v rozpätí 14 až 26 rokov. Podľa veku ich možno rozdeliť na tri skupiny a to, vo veku 14-16 rokov, tzv. baby skins. Táto veková kategória sa snaží svoju oddanosť hnutiu prejavovať nosením znakov a symbolov neonacizmu. Druhú vekovú kategóriu od 17 do 21 rokov tvoria prevažne tí, ktorí vytvárajú internetové stránky, rôzne publikácie, sú to členovia rôznych hudobných skupín. Práve členovia tejto skupiny páchajú brutálne útoky na príslušníkov menšín, dokonca nie sú zriedkavé ani vraždy s rasovým motívom. Tretia skupina, najmenej početná, je vo veku 22 až 30 rokov, pretože väčšina približne vo veku 25 rokov prestane s aktívnym účinkovaním v hnutí a zaraďuje sa do spoločnosti. Tí, ktorí zostanú stávajú sa distribútormi publikácií, organizátormi koncertov, udržiavajú kontakty so zahraničím. Z hľadiska sociálneho zloženia medzi prívržencov extrémistických skupín patria najmä študenti stredných škôl, učilíšť, ale aj vysokých škôl a nezamestnaní. Väčšina z útokov týchto skupín je neplánovaná - náhodná, napríklad, keď ide partia skinheadov z futbalu alebo z pohostinstva a náhodou stretne obeť. Ich útok je rýchly, viacerí útočia na jedného a pri týchto útokoch pravidelne používajú zbrane – bejzbalové palice, železné tyče, boxery a nože. Ich obeťami sa stávajú

ľudia inej farby pleti, národnosti alebo výzoru, ale aj narkomani, bezdomovci, ale často aj ľudia, ktorí vyjadria nesúhlas s ich konaním [5].

Aktivity pravicových extrémistov možno rozdeliť do viacerých kategórií [7]:

- násilné fyzické útoky na Rómov, zahraničných študentov, Židov alebo iné osoby,
- útoky voči majetku, rozbíjanie zariadenia v reštauračných podnikoch,
- verbálne a grafické prejavy sympatií k fašizmu (fašistické nápisy nastriekané na budovy, hajlovanie na verejnosti, otvorené nosenie symbolík neonacizmu),
- hudobné koncerty a párty na ktorých sa distribuujú predmety so symbolikou vyjadrujúcou sympatie k fašizmu a dochádza na nich k hajlovaniu,
- demonštrácie a verejné zhromaždenia,
- organizované pogromy na obyvateľov rómskej národnosti,
- násilie spojené so športovými podujatiami, ktoré často končí fyzickými napadnutiami obetí.

Skupiny rasistických extrémistov, ktoré pôsobia alebo v nedávnej minulosti pôsobili na území Slovenskej republiky, sú [20]:

- Slovakia Hammer Skinheads,
- Blood & Honour Division Slovakia (BA, NR, PO, KE),
- Combat 18,
- SS AG SLOVAKIA – Security Servis Action Group SLOVAKIA,
- Biela slovenská jednota,
- Rytieri Slniečného klanu,
- Bojovníci keltského kríža,
- Celtic Tradition,
- Christian Sparatist Church Society Slovensko,
- Hooligans.

2.3. RASOVO MOTIVOVANÉ TRESTNÉ ČINY

Priaznivci extrémistických skupín sa podieľajú na páchaní rasovo motivovanej trestnej činnosti. Rasové incidenty v SR, ako aj v okolitých štátoch sú viditeľným prejavom nenávisti, odporu a neznášanlivosti voči národnosti, rase, náboženskému presvedčeniu alebo farbe pleti inej osoby [20].

Pri rasovom incidente páchatel' nezraní iba obeť alebo nepoškodí iba jej majetok, ale často dochádza k tomu, že táto udalosť nepriaznivo ovplyvní nielen obeť ale aj celé rodiny a širšie vzťahy v spoločnosti. Z tohto dôvodu sa aj

Slovensko snaží s týmto problémom bojovať prostredníctvom prijímania príslušných zákonov a ako nástroj na tento boj využíva Policajný zbor. Príslušníci PZ môžu na vysporiadanie sa s rasizmom pôsobiť najmä dôsledným odhaľovaním a objasňovaním tejto trestnej činnosti, čím sa aj zvýši dôvera obetí a širšej verejnosti vo vzťahu k polícii. A mnoho takýchto incidentov zostane neohlásených, pretože obeť týchto trestných činov sú presvedčené, že takéto ohlásenie je zbytočné, lebo polícia sa ním nebude zaoberať a tento čin zostane neobjasnený. Polícia spolupracuje s mimovládnyimi organizáciami a na základe toho bola zriadená „Spoločná komisia na riešenie rasovo motivovaného násillia“. Pôsobí pri Prezídium Policajného zboru od decembra 2001 [7]. V roku 2001 bola spracovaná aj „Metodika odhaľovania, objasňovania a dokumentovania trestnej činnosti motivovanej rasovou, národnostnou a inou neznášanlivosťou alebo páchanej priaznivcami extrémistických skupín“. Problematika rasizmu a extrémizmu je upravená v novelizovanom zákone č.300/2005 – Trestnom zákone, kde sú uvedené rasovo motivované trestné činy.

Pre rasovo motivovanú trestnú činnosť sú typické tri základné formy páchania:

- verbálna,
- grafická,
- násilná.

Táto trestná činnosť je páchaná kombináciou dvoch alebo viacerých foriem. V praxi býva výnimkou aby trestná činnosť bola páchaná len jednou z uvedených foriem.

Medzi najrozšírenejšie spôsoby páchania patrí *fyzické násillie a nebezpečné vyhrážanie*: Táto forma patrí medzi najzávažnejšie spôsoby páchania rasovo motivovanej trestnej činnosti, no ani ona sa nevyskytuje vo svojej čistej podobe, nakoľko fyzické útoky sú doprevádzané aj slovnými útokmi, ktoré predchádzajú útoku a vyskytujú sa aj v priebehu útoku.

Medzi násilné rasovo motivované útoky patria:

- vyhrážky ublížením na zdraví, usmrtením – ich cieľom je zastrašiť rasovo odlišných občanov takou intenzitou, že u nich vzbudzujú dôvodnú obavu z ich naplnenia,
- priame fyzické násillie, pri ktorom páchatelia používajú brutálne prostriedky a rôzne predmety ako napríklad údery bejsbalovými palicami, napadnutie boxerami, reťazami, bodnými a sečnými zbraňami a pod.,

- teroristické útoky – útoky zápalnými fľašami, ktoré sú páchatelmi vhadzované do obydľí poškodených.

Prejavy sympatií a podpory fašistickej ideológie, Ide tu o kombináciu dvoch foriem rasovo motivovanej trestnej činnosti a to verbálnej a grafickej.

Fašistická ideológia je najčastejšie prezentovaná:

- používaním fašistického pozdravu Sieg Hiel so zdvihnutou pravou rukou,
- vydávaním a rozširovaním statí, článkov a hesiel s otvorenou propagáciou myšlienok fašizmu, rasovej výlučnosti a nadriadenosti, požadujúcich likvidáciu určitej skupiny rasovo, či nábožensky odlišných občanov,
- nosením, rozširovaním a iným používaním symbolov fašizmu, napríklad hákový kríž, ríšska orlica.

Šírenie rasovej, národnostnej, náboženskej neznášanlivosti a zášte tlačou, obrazovými a zvukovými nosičmi [5] Aj tu ide o kombináciu dvoch foriem rasovo motivovanej trestnej činnosti a to verbálnej a grafickej.

K typickým prejavom patrí:

- vydávanie a rozširovanie tzv. „zinov“ a podobných tlačovín,
- vydávanie a rozširovanie nahrávok na hudobných nosičoch s rasovým zameraním,
- vydávanie a rozširovanie rôznych letákov a plagátov s rasovým zameraním,
- osobitným spôsobom páchania je šírenie textov, zvukových a obrazových záznamov podnecujúcich rasovú neznášanlivosť prostredníctvom internetu, SMS správami,
- na webových stránkach, elektronickou poštou a podobne.

Od roku 1997 polícia štatisticky vykazuje trestnú činnosť s rasistickým motívom. Táto trestná činnosť má na celom území Slovenskej republiky stúpajúcu tendenciu. Ako príklad takýchto útokov na Slovensku možno uviesť smrť študenta Daniela Tupého, ktorého skinheadi zavraždili na Tyršovom nábreží v Bratislave a do dnešného dňa nebol nikto za tento trestný čin odsúdený. Zo starších a medializovaných prípadov sú to napríklad sadistická vražda 17-ročného Róma Mária Goralu v Žiari nad Hronom, vražda 43-ročného Gustáva Baláža v Prievidzi, brutálna vražda Anastázie Balážovej, ktorú dobili na smrť v jej vlastnom dome, desiatky útokov na zahraničných študentov, stovky napadnutých ľudí kvôli rase, národnosti, či presvedčeniu, ale aj pováľané a zničené náhrobné kamene na

židovských cintorínoch, hákové križe nasprejované na múroch domov, hajlujúci skinheadi v uliciach slovenských miest. To všetko sú viditeľné prejavy rasizmu, neonacizmu, antisemitizmu a neznášanlivosti v Slovenskej republike.

Z policajných štatistík vyplýva, že členmi týchto rasisticky zameraných hnutí sú predovšetkým mladí ľudia vo veku od 16 do 21 rokov.

2.4. OPATRENIA ŠTÁTU V BOJI PROTI RASIZMU A ANTISEMITIZMU

Štátni predstavitelia v boji proti rasizmu a antisemitizmu prispievajú tým, že ratifikujú medzinárodné zmluvy, navrhujú a schvaľujú zákony, ktoré sa tejto problematiky týkajú. Medzi tieto právne normy patrí v prvom rade základný zákon štátu – Ústava SR (Zákon NR SR č. 460/1992 Zbierky zákonov), ktorá garantuje ochranu pred rasizmom v článkoch 11, 12, 33 a 34.

Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred jej zákonmi, ak zabezpečujú väčší rozsah základných práv a slobôd.

Medzi takéto medzinárodné zmluvy patria:

- Všeobecná deklarácia ľudských práv,
- Deklarácia o odstránení všetkých foriem neznášanlivosti a diskriminácie zakladajúcich sa na náboženstve alebo na viere,
- Deklarácia OSN o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie,
- Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie,
- Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach,
- Medzinárodný dohovor o potlačení a trestaní zločinu apartheidu,
- Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému, či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu,
- Dohovor o právnom postavení utečencov,
- Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín,
- Medzinárodný dohovor o právach dieťaťa,
- Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd,
- Európsky dohovor o vydávaní.

2.5. ORGANIZÁCIE ZAOBERAJÚCE SA BOJOM PROTI RASIZMU A ANTISEMITIZMU

Okrem predstaviteľov štátu a vládnych inštitúcií sa v boji proti rasizmu a antisemitizmu podieľajú aj rôzne organizácie. Na Slovensku sú najznámejšie:

Mimovládna organizácia Ľudia proti rasizmu, neformálne vznikla v roku 1997, keď na seba upozornila vydaním Infolistov o problematike rasizmu a prvou kampaňou. Jej činnosť pokračovala monitoringom aktivít neonacistov a vyústila do podania rozsiahleho podnetu na trestné stíhanie vydavateľov početných fašistických a rasistických tlačovín (www.rasizmus.sk). S aktívnou činnosťou zameranou na širokú verejnosť začala v roku 2003, keď vznikla organizácia Ži a nechaj žiť, ktorá je platformou a administrátorom. Vznikla v záujme vytvárania tolerantnej, otvorenej a multikultúrnej spoločnosti, ktorá rešpektuje ľudské práva a individualitu každého človeka bez rozdielu pohlavia, rasy, národnosti, náboženstva, sexuálnej orientácie, veku, či vzdelania. Spolupracuje s viacerými organizáciami z oblasti ochrany ľudských práv so zameraním na podporu tolerance a boja proti rasizmu, ako napríklad so Združením afro-slovenských rodín Zebra, nadáciou Občan a demokracia, Centrom pre podporu miestneho aktivizmu, Inštitútom pre verejné otázky, Nadáciou Inforama a množstvom ďalších mimovládnych organizácií. V rámci svojich aktivít spolupracujú aj s rôznymi odborníkmi, štátnou správou, školami a samosprávou. Pre právnu pomoc obetiam rasizmu, rasovo motivovaných útokoch alebo akejkoľvek formy diskriminácie bola zriadená infolinka proti rasizmu 02/16356, ktorá zároveň pre nás slúži ako nástroj získavania a sieťovania informácií o situácii na Slovensku.

V súčasnosti je hlavnou prioritou Ľudí proti rasizmu systematické vzdelávanie a snaha o odbúravanie predsudkov, a to predovšetkým pomocou projektov aktívnych v oblasti:

- expertízy a monitorovania rasistických prejavov na Slovensku,
- bezplatnej právnej pomoci obetiam rasizmu, rasovo motivovaných útokov alebo akejkoľvek formy diskriminácie,
- kultúrnych a športových podujatí zameraných na šírenie antirasistických myšlienok či na prezentáciu odlišných kultúr a národností,
- edukačnej činnosti s ohľadom na otázky rasizmu, totalitných politických systémov či diskriminácie,

- eliminácie rasistických prejavov v športe.

Liga aktivistov pre ľudské práva je mimovládna nezisková, verejnoprávna organizácia, zaregistrovaná v decembri 1999. Má za cieľ podporiť a mobilizovať aktivistov z miestnej úrovne, aby na ochranu svojich práv využili domáce aj medzinárodné predpisy, zaväzujúce Slovenskú republiku zabezpečiť dodržiavanie ľudských práv všetkých občanov bez rozdielu. Medzi aktivity Ligy aktivistov pre ľudské práva patrí:

- monitorovanie dodržiavania ľudských práv a následné poskytovanie správ o stave dodržiavania ľudských práv na území SR medzinárodným organizáciám,
- poskytovanie bezplatného právneho poradenstva a právneho zastupovania pred súdmi, orgánmi činnými v trestnom konaní, pred orgánmi štátnej správy a samosprávy osobám, ktorých ľudské práva boli porušené a ktorí nemajú dostatok financií na právnu pomoc,
- výchova a vzdelávanie k ľudským právam, ktorá sa týka širokej verejnosti, ale aj odbornej verejnosti, miestnych aktivistov a iných skupín obyvateľov,
- tréning regionálnych pracovníkov, Lige pri naplňaní jej cieľov pomáhajú regionálni pracovníci v rámci celého Slovenska, ktorí dokážu rozpoznať porušenie ľudských práv, adekvátnym spôsobom vyhľadávať prípady porušenia ľudských práv a pri zistení nedostatkov sprostredkujú poškodeným základné sociálno-právne poradenstvo.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (www.snsip.sk) vzniklo v roku 1994 na základe uznesenia vlády Slovenskej republiky na podnet Organizácie Spojených národov. Jeho úlohou je pôsobenie v oblasti ľudských práv a základných slobôd vrátane práv dieťaťa. Svoju činnosť sústreďuje hlavne na tieto oblasti:

- monitoruje a hodnotí dodržiavanie ľudských práv a dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania podľa osobitného zákona,
- zhromažďuje a na požiadanie poskytuje informácie o rasizme, xenofóbii a antisemitizme v Slovenskej republike,
- uskutočňuje výskumy a prieskumy na poskytovanie údajov v oblasti ľudských práv a základných slobôd vrátane práv dieťaťa, zhromažďuje a šíri informácie v tejto oblasti,
- pripravuje vzdelávacie aktivity a podieľa sa na informačných kampaniach s cieľom zvyšovania tolerance spoločnosti,
- zabezpečuje právnu pomoc obetiam diskriminácie a prejavov intolerancie,

- vydáva na požiadanie fyzických osôb, právnických osôb alebo z vlastnej iniciatívy odborné stanoviská vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa osobitného predpisu.

Stredisko každoročne vydáva Správu o dodržiavaní ľudských práv v Slovenskej republike. Môže sa naň obrátiť každá fyzická aj právnická osoba, ktorá sa cíti byť diskriminovaná konaním alebo nečinnosťou súdov, prokuratúry, štátnych orgánov, orgánov územnej samosprávy, orgánov záujmovej samosprávy a iných inštitúcií.

Nadácia Občan a demokracia [20] vytvára možnosti pre ľudí s angažovaným prístupom k rozvoju demokracie na Slovensku. Vo svojich programoch trvalo presadzuje ideu otvorenej spoločnosti s rešpektovaním občianskych a ľudských práv; ideu multietnickej a interkultúrnej spoločnosti založenej na partnerskom dialógu obnovujúcom spoločenskú zmluvu. Poskytuje právnu pomoc sociálne či inak znevýhodneným jednotlivcom i skupinám a právne zastupovanie mimovládnych organizácií pri presadzovaní vlastných a verejných záujmov. Spolu s ďalšími mimovládnyimi organizáciami oslovuje verejnosť prostredníctvom médií kampaňami za ľudské práva (právo na slobodný prístup k informáciám, právo na slobodné a spravodlivé voľby, rovnosť práv pre menšiny a pod.).

Centrum pre podporu miestneho aktivizmu (CEPA) jednou z hlavných aktivít tohto občianskeho združenia je poskytovanie právnej pomoci v oblasti ochrany životného prostredia a iných ľudských práv najmä pre aktívnych občanov, občianske iniciatívy, mimovládne a iné záujmové organizácie. Organizácia pôsobí na celom území Slovenska [20].

Občianske združenie ZEBRA je združením afro-slovenských rodín na Slovensku, kde zväčša jeden z manželov nepochádza zo Slovenska a je tmavšej pleti. Vznik združenia je reakciou na pretrvávajúci pocit ohrozenia, odmietnutia a rasizmu, na nedodržiavanie základných ľudských práv zo strany niektorých príslušníkov slovenskej väčšiny, ich násilné útoky, nadávky, posmech a diskrimináciu vôbec. Cieľom združenia je upozorniť na celospoločenský problém rasizmu v rôznych formách na Slovensku [20].

3. PREVENCIA RASOVO MOTIVOVANEJ TRESTNEJ ČINNOSTI

Prevenca rasovo motivovanej trestnej činnosti, extrémizmu a xenofóbneho správania vôbec tvorí súčasť už realizovaných preventívnych opatrení, ktorými rozumieme preventívne projekty a preventívne aktivity. U preventívnych projektov je eliminácia rasovo motivovanej trestnej činnosti realizovaná spravidla v súbore viacerých tematických okruhov zameraných na rôzne druhy trestnej a inej protispoločenskej činnosti. Jedná sa o projekty, teda preventívne opatrenia realizované v dlhšom časovom úseku, prípadne realizované opakovane. Ako príklad je možné uviesť preventívne projekty „Správaj sa normálne“ a „Vieme, že...!“, v ktorých je eliminácii xenofóbneho správania venovaná pomerná časť projektu. Obsahom preventívnych aktivít je čo najefektívnejšie pôsobenie na vybranú cieľovú skupinu spravidla jednorazovo, pričom cieľom aktivity býva špecifický problém, ktorého riešenie je predpokladané na regionálnej, či miestnej úrovni v presne definovanom čase. Hlavným cieľom praktického výkonu preventívnych opatrení je dosiahnutie čo možno najnižšej miery páchania rasovo motivovanej trestnej činnosti a zároveň pôsobiť na potencionálnych páchatelov takým spôsobom, aby od prípadného zámeru správať sa xenofóbne proste upustili, prípadne, aby ich názory nekorešpondovali s názormi členov a prívržencov extrémistických skupín a hnutí. Vo vzťahu k osobám majúcim akýkoľvek vzťah k páchaniu rasovo motivovanej trestnej činnosti je problematika prevencie o to zložitejšia, o čo zložitejšie je kvantitatívne hodnotenie vykonaných preventívnych opatrení. Bude sa jednať o také opatrenia, ktorých celospoločenský charakter, a teda nielen práca Policajného zboru, vytvoria predpoklad chápania Slovenskej spoločnosti ako spoločnosti multikulturálnej a vo všeobecnosti tolerantnej. Ak hovoríme o celospoločenskom probléme, ktorý rasovo motivovaná trestná činnosť v rámci extrémizmu a xenofóbneho správania jednoznačne predstavujú, potom musíme povedať aj to, že na eliminácii uvedených negatívnych javov sa musia podieľať nielen inštitúcie štátne, ale najmä orgány samosprávy na regionálnej úrovni, orgány miestnej štátnej správy a samozrejme inštitúcie mimovládne.

3.1. ÚLOHY POLICAJNÉHO ZBORU V OBLASTI PREVENIE RASOVO MOTIVOVANEJ TRESTNEJ ČINNOSTI

Úlohy Policajného zboru v oblasti prevencie kriminality sú upravené zákonným spôsobom, a to v Zákone NR SR č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov nasledovne:

- § 2 ods. 3 „Policajný zbor plní úlohy na úseku prevencie v rozsahu pôsobnosti ustanovenej zákonom“,
- § 3 hovorí o spolupráci Policajného zboru pri plnení zákonom stanovených úloh. „Policajný zbor pri plnení svojich úloh spolupracuje s orgánmi verejnej moci, ozbrojenými silami, ozbrojenými bezpečnostnými zbormi, ozbrojenými zbormi, Slovenskou informačnou službou, s právnickými osobami a fyzickými osobami, s orgánmi územnej samosprávy spolupracuje najmä pri určovaní priorít prevencie kriminality, ochrany verejného poriadku a zamerania boja s kriminalitou.“

Konkrétne preventívne opatrenia v oblasti prevencie rasovo motivovanej trestnej činnosti by mali byť v podmienkach Policajného zboru zamerané hlavne na [20]:

- dôslednú realizáciu úloh vyplývajúcich z vyššie uvedených legislatívnych aktov
- racionálnu a efektívnu spoluprácu s orgánmi miestnej štátnej správy, samosprávy a tretím sektorom pri príprave, realizácii a hodnotení účinnosti preventívnych programov zameraných na intoleranciu, rasovú diskrimináciu a xenofóbiu,
- zvládnutie sociálno-psychologických prvkov komunikácie a styku s občanom, ale aj na riešenie problémov najmä situačnej prevencie,
- posilňovanie dôvery Policajného zboru u príslušníkov etnických skupín a upevňovanie prvkov vzájomnej komunikácie. Táto spolupráca má veľký význam pre prevenciu rasovo motivovanej trestnej činnosti a vedie k tomu, že sami občania iniciatívne a s dôverou prichádzajú s návrhmi na riešenie vlastnej negatívne vnímanej situácie na príslušný útvar Policajného zboru,
- dôslednú analýzu zistených prípadov protiprávneho konania s extrémistickými prvkami za účelom realizácie efektívnych preventívnych opatrení,
- zamedzenie možnosti nebezpečenstva prerastania malých incidentov s prvkom extrémizmu do incidentov veľkých,

- zabezpečenie systematického vzdelávania príslušníkov Policajného zboru v oblasti predchádzania intolerancie v súlade s ich vzdelávaním a výcvikom zameraným na dodržiavanie základných ľudských práv a slobôd pri výkone policajných činností.

V rámci preventívnych opatrení (projektov a aktivít) je potrebné [20]:

- vychádzať z analýzy bezpečnostnej situácie a preventívne opatrenia zamerať predovšetkým na tie subjekty (objekty pri sociálnej prevencii), ktoré najvýraznejšou negatívnou mierou ovplyvňujú bezpečnostnú situáciu,
- zamerať sa na potencionálne obete, pričom je potrebné poskytovať rady, informácie, upozornenia týkajúce sa jednotlivých aspektov ochrany pred rasovými útokmi (napríklad aspekty tzv. „bezpečného správania“ - správanie sa na verejnosti, na ulici, v dopravných prostriedkoch, v obchodoch a na trhoviskách, vo verejných a súkromných budovách, atď.),
- zamerať sa najmä na preventívne pôsobenia na deti a mládež základných a všetkých typov stredných škôl:
- zvyšovaním právneho vedomia detí a mládeže v oblasti extrémizmu,
- upozorňovaním na riziká, na nebezpečenstvo zneužívania a manipulácie pod zámienkou vernosti k hnutiu,
- objasňovaním možných trestno-právnych postihov za páchanie rasovo motivovaného konania a propagácie hnutí hlásajúcich a propagujúcich rasovú a inú obdobnú neznášanlivosť,
- informovaním o existencii protirasistických hnutí,
- informovaním o celosvetovom trende, ktorý smeruje k vytváraniu multietnických spoločností a pod.),
- upozorňovať na negatívne javy súvisiace s členstvom v extrémistických skupinách a hnutiach,
- objasňovať hlavnú ideológiu konkrétnych extrémistických skupín a hnutí (ako napríklad, že radikálni príslušníci hnutia Skinheads sú zameraní nielen proti Rómom, cudzincom a pod., ale aj proti všetkým, ktorí nesúhlasia z ich ideológiou, proti zdravotne postihnutým a pod.),
- spolupracovať so subjektmi, ktorých činnosť je zameraná na oblasť využívania voľného času formou organizovania najrôznejších mimoškolských aktivít (napr. Centrá voľného času, školské družiny, detské tábory, záujmové a športové krúžky a pod.),

- prizývať na besedy a prednášky príslušníkov menšinových etník (napr. inej farby pleti a pod.), ktorí by sami prezentovali niektoré osobitosti svojich menšín, zvyky, obyčaje, postoje a pod.,
- na všetkých úrovniach riadenia zabezpečovať odbornú prípravu a vzdelávanie policajtov v oblasti prevencie kriminality s cieľom poskytovať služby verejnosti a podnietiť záujem a pochopenie občianskej verejnosti o prácu Policajného zboru,
- spolupracovať s orgánmi štátnej správy, miestnej štátnej správy, samosprávy, medzinárodnými policajnými zbormi a inými subjektmi pri príprave, realizácii a hodnotení účinnosti preventívnych opatrení a vzdelávacích aktivít smerujúcich predovšetkým do oblastí rasizmu, extrémizmu a terorizmu, drog, detskej pornografie, násilia páchaného na deťoch a ženách.

3.2. SPOLUPRÁCA POLICAJNÉHO ZBORU V PREVENCII RASOVO MOTIVOVANEJ TRESTNEJ ČINNOSTI S INÝMI SUBJEKTMI

Policajný zbor spolupracuje v oblasti prevencie kriminality okrem organizačných celkov rezortu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky s ostatnými inštitúciami ústrednej a miestnej štátnej správy (v rámci komisií pre prevenciu kriminality a inej protispoločenskej činnosti) a samosprávy (mestské a obecné polície), taktiež s organizáciami tretieho sektora a aj so zahraničnými Policajnými zbormi. Okrem uvedených inštitúcií spolupracuje Policajný zbor s poradnými orgánmi vlády Slovenskej republiky, a to s Radou vlády Slovenskej republiky pre prevenciu kriminality a s Výborom ministrov vlády Slovenskej republiky pre kontrolu drog a drogových závislostí. Spolupráca s organizáciami tretieho sektora a inštitúciami miestnej štátnej správy a samosprávy prebieha na centrálnej, ako aj regionálnej a miestnej úrovni. Spolupráca pracovníkov útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a Prezídia Policajného zboru je realizovaná týmito spôsobmi:

- na požiadanie sú prizývaní ako lektori, prípadne ako členovia riešiteľských skupín výskumných úloh (napr. v drogovej problematike, prejavov extrémizmu, intolerancie a rasizmu so zameraním na prevenciu kriminality a pod.),
- spolupracujú na vytváraní a realizácii preventívnych opatrení,

- zúčastňujú sa seminárov, školení a tréningov z oblasti prevencie kriminality organizovaných inými štátnymi inštitúciami a mimovládnyimi organizáciami,
- sú členmi komisií, resp. pracovných skupín spolu so zástupcami iných štátnych inštitúcií i zástupcami tretieho sektora, v rámci ktorých spoločne hľadajú riešenia týkajúce sa závažných spoločenských problémov (napr. pracovná skupina na vypracovanie návrhu zákona o prevencii kriminality, expertná skupina Rady vlády SR pre prevenciu kriminality, pre prevenciu násilia páchaného na ženách a v rodinách, Komisia na koordináciu postupu pri eliminácii rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu atď.).

Je možné konštatovať, že útvary Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, najmä krajské riaditeľstvá Policajného zboru a okresné riaditeľstvá Policajného zboru pravidelne spolupracujú najmä s inštitúciami miestnej štátnej správy a samosprávy. V spolupráci s mimorezortnými subjektmi je potrebné klásť dôraz na spoluprácu, resp. partnerstvo v komunite. Spoločnou snahou je posilňovanie právneho vedomia občanov, budovanie ich pocitu zodpovednosti voči svojmu zdraviu, životu i majetku, vytváranie zdravého sebavedomia občanov, aby dokázali odolať pôsobeniu vplyvov okolia, ponukám, ktorým môžu byť denne vystavení. Vytvárať podmienky a poskytovať alternatívu negatívnym javom napr. zdravým využívaním svojich schopností (vhodným športovým, kultúrno-spoločenským trávením voľného času a pod.). To sa však môže podariť len spoločným úsilím všetkých zainteresovaných subjektov. Masovokomunikačné prostriedky majú veľký vplyv na verejnú mienku, ktorú ovplyvňujú informáciami. Tieto prostriedky ak chcú, môžu s ľuďmi aj manipulovať.

Napríklad tlač môžeme rozdeliť na dve skupiny.

Prvá je tá, ktorá podnecuje verejnosť k rasizmu, antisemitizmu a netolerancii. Sem patria hlavne časopisy, tzv. ziny extrémistických skupín, ale nájdú sa aj novinári, ktorí v niektorých denníkoch alebo týždenníkoch vo svojich článkoch podnecujú k uvedenému fenoménu, čo sa dialo predovšetkým po nežnej revolúcii po roku 1989.

Do druhej skupiny patria časopisy a články v novinách, najmä v mienkotvorných denníkoch ako Pravda a Sme, ktoré sú

zamerané na boj proti rasizmu. Aktívne v tomto smere pôsobil aj časopis občianskej iniciatívy Ľudia proti rasizmu – Tolerancia, ktorý býval svojho času vkladaný do spoločenského dvojtyždenníka Nové slovo. Bližšie sa zameriam na tie periodiká, ktoré podnecujú resp. podnecovali k rasizmu, antisemitizmu a netolerancii.

Po roku 1989 sa v tlači začali objavovať rôzne invetívy na adresu Židov na Slovensku. Prof. Pavol Traubner, čestný predseda Ústredného zväzu židovských náboženských obcí na Slovensku, vyhlásil, že najmä aktivity týždenníka Zmena (vychádzal po revolúcii 1989) považuje za prejavy antisemitizmu [6]. Tento týždenník spolu s denníkom Slovenská Republika boli neskôr v parlamente označené za antisemitské. Obe tieto periodiká vo svojich článkoch šíрили protižidovské názory. Šéfredaktor Slovenskej Republiky Ján Smolec v rokoch 1994 a 1995 v uvedenom denníku napríklad napísal, že: „Židia sa významne podieľali na zakladaní a rozširovaní totalitného molocha- komunizmu, ktorý má na konte smrť 50 miliónov ľudí“, pričom dodáva, že „ani všetci Slováci nepodporovali fašizmus a nie všetci Židia zakladali komunizmus“ (Denník Slovenská republika zo 16.08.1994, s. 4). V denníku Slovenská Republika sa objavili tiež tvrdenia, že „Ťažké je dnes u nás žiť, ak len človek nie je Žid“ (Denník Slovenská Republika zo dňa 26.07.1994, pravidelná príloha SNS, č.4.). Tieto tvrdenia sa objavili v súvislosti s podozrením, že rôzne príspevky z fondov a nadácií dostávajú práve Židia. Týždenník Zmena bývalého politika F. Gála opakovane obvinil z Čechoslovakizmu a z likvidátorskej privatizačnej politiky na Slovensku. Podľa Zmeny podobní židovský politici sčasti dali, alebo chceli dať po roku 1989 priemysel Slovenska ako darček nemeckému, rakúskemu a českému kapitálu (Týždenník Zmena, ročník 94, č.47, s. 16). Medzi *neonacistami sú v obľube* tzv. ziny alebo skinziny (extrémistické časopisy). Ich hlavnou obsahovou náplňou sú historické dokumenty z obdobia druhej svetovej vojny, životopisy národných buditeľov, predstaviteľov slovenského štátu a Nemeckej ríše, výstrižky z regionálnych novín o kriminalite Rómov, reportáže z koncertov a rozhovory s členmi hudobných skupín. Možno v nich nájsť aj preklady zahraničných textov, ktoré sa týkajú rasizmu, antisemitské články a úvahy. Spočiatku tieto časopisy boli veľmi amatérske, išlo o nekvalitné xeroxované rozmnožované časopisy formátu A5. Mali nekvalitnú grafickú úpravu a bolo v nich množstvo gramatických chýb. Postupom času sa niektoré z nich

vypracovali na profesionálnu úroveň. Sú tlačené v tlačiarňach, majú farebné obálky. Distribuuju sa zväčša na koncertoch a rôznych akciách, ktoré tieto skupiny organizujú, ale aj poštou prostredníctvom distribútorov z radov hnutí. Takými zinmi sú napríklad „Krv a česť“ alebo „Revolta“ (Časopis Stop rasizmu, ročník 2001: Extrémistické hnutie, s. 4). Na druhej strane sú internetové stránky, noviny, časopisy, agentúry, ktoré denne informujú o rôznych útokoch a trestných činoch s rasovými motívami, ako aj o rôznych kampaniach a aktivitách združení a organizácií zameraných na boj proti rasizmu. Táto propaganda je veľmi dôležitá, pretože hlavne v poslednom čase sa často stretávame s rasovo motivovanou trestnou činnosťou. A v tomto boji je dôležité, aby ľudia boli informovaní a spolupracovali s políciou a štátnymi orgánmi. Tento fenomén je možné minimalizovať len v prípade, ak každý začne od seba, pretože rasistom sa človek nenarodí, ale postupne ho k tomu formuje prostredie a spoločnosť.

ZÁVER

Uvedeným článkom som chcel poukázať na niektoré dôsledky a prejavy rasizmu a antisemitizmu na Slovensku. Z policajných štatistík vyplýva, že členmi rasisticky zameraných hnutí sú predovšetkým mladí ľudia vo veku od 16 do 21 rokov. Keďže ide o mladých ľudí, štát sa v spolupráci s políciou musí podieľať na tom, aby sa táto ich činnosť eliminovala. V tomto smere musí štát vynakladať ešte väčšie prostriedky na financovanie školstva a postupne zaviesť do škôl proti rasistickú výchovu, na ktorej by sa mala *aktívnejšie* podieľať *aj polícia*. A to napríklad prednáškami, besedami a školeniami študentov z oblasti rasizmu a boja proti nemu, pretože vo väčšine prípadov je práve škola miestom, kde sa väčšina mladých ľudí prvý raz stretáva s myšlienkami nenávisti k iným rasám. Vzhľadom k veku je najviac týchto mladých ľudí na stredných školách a učilištiach, preto aj pedagógovia musia venovať tejto kategórii mládeže pozornosť, čo sa však vo väčšine prípadov nedeje. Pretože pedagógovia nevenujú dostatočnú pozornosť napríklad tomu, že ich študenti nosia do škôl oblečenie so symbolikou prejavujúcou sympatie k nacizmu alebo hajú na chodbách škôl. Ak takéto prejavy zostanú nepovšimnuté, môže to ich páchatelov povzbudiť k ďalším prejavom, ktoré už nemusia zostať len v slovnej rovine,

ale môžu prerásť aj do priamych fyzických útokov.

Samozrejme všetku zodpovednosť za tento problém nemožno dávať len škole, ale v prvom rade sa výchova musí vykonávať v rodine.

Rasistom sa totiž človek, nenarodí, ale sa ním postupne stáva vplyvom svojho okolia. Často samotní rodičia deťom od útleho veku pri výchove vštepujú negatívne stereotypy o druhých.

Na Slovensku je to predovšetkým názor na Rómov a ich neprispôobilosť, ako na nich majoritná časť obyvateľstva dopláca, pretože štát ich uprednostňuje a poskytuje im sociálne výhody na úkor ostatných ľudí. Preto aj štátni predstavitelia by mali byť poučení politikou predchádzajúceho komunistického režimu, keď boli Rómovia zvýhodňovaní, a tým sa vzbudzovalo pohoršenie a nenávisť voči tejto skupine občanov. Svoju sociálnu politiku musí štát viesť rovnako pre všetkých, pretože ak bude odstránená táto forma rasizmu - takzvaného mäkkého rasizmu, nemusí potom prichádzať k rasistickým útokom na Rómov, čiže k prejavom tvrdého rasizmu.

Riešenie problémov rasizmu a antisemitizmu v spoločnosti je veľmi náročné, pričom úplné vyriešenie tohto problému nie je možné. Vždy sa nájdú jednotlivci, ktorí budú porušovať právne normy. Aj keď sa tohto problému nie je možné úplne zbaviť, môže sa každý z nás prichiniť aspoň na jeho eliminovanie tým, že začneme sami odo seba a prestaneme byť ľahostajní a nevšímaví k prejavom rasizmu a netolerancie u ľudí. Aj keď si sami netrúfame zasiahnuť a brániť obeť pred takýmto prejavom, môžeme zavolať políciu a ako svedkovia identifikovať útočníkov, a tak prispieť k ich odhaleniu. Štát musí vytvoriť a udržiavať také silné legislatívne zázemie, aby bola spoločnosť – občania, chránená pred rasizmom. Musí účelne bojovať proti akýmkoľvek prejavom rasizmu a spravodlivo ich trestať. Spoločnosť nesmie byť ľahostajná, lebo inak politické dôsledky rasizmu či iných prejavov netolerancie budú stále aktuálnou hrozbou.

Preto som chcel týmto článkom poukázať na túto problematiku z viacerých uhlov pohľadu, cez historické udalosti až po konkrétne fakty zo súčasnosti.

LITERATÚRA

- [1] FRIŠTENSÁ, H.: *Pojmy xenofobie, rasismus, rasové násilí a rasovná diskriminace*. In Sborník Výchova k tolerancii a proti rasizmu. Praha: Portál, 1998.
- [2] GETTING, P.: *Čierny pochod*. Fotogr. Juraj Roščák. In: Plus 7 dní. 18.7.2008, č. 29, s. 132-134.
- [3] CHMELÍK, J.: *Extrémizmus a jeho právni a sociologické aspekty*. Praha: LINDE, 2001. s. 172. ISBN 80-7201-165-7.
- [4] CHMELÍK, J.: *Symbolika v extrémistických hnutiach*. Praha: Armex, 2000, ISBN 80-86244-14-8.
- [5] CHMELÍK, J.: *Rasové motivovaná trestní činnost*. In Kriminologické dni na Slovensku – zborník materiálov z vedeckej konferencie (Bratislava, 21.-25. Máj 1998). Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 1998. ISBN 80-8054-066-7.
- [6] MEŠŤAN, P.: *Antisemitizmus v politickom vývoji Slovenska v rokoch 1989-1999*. Bratislava: Slovenské národné múzeum – Múzeum židovskej kultúry. 2000. ISBN 80-8060-040-6.
- [7] MILO, D.: *Rasistický extrémizmus v Slovenskej republike*. Bratislava: Ľudia proti rasizmu, 2005. ISBN 80-891-49-03-0.
- [8] NOVÁK, L. a kol.: *Krízové plánovanie*, Žilinská univerzita v Žiline, EDIS – vydavateľstvo ŽU. 2005.
- [9] PATAJ, R.: *Generálny prokurátor: Pospolitosť treba zrušiť*. In denník SME z 2.11.2005.
- [10] ŠIMÁK, L.: *Krízový manažment vo verejnej správe*, Žilinská univerzita v Žiline, Žilina 2001.
- [11] TOLIMATOVÁ, J.: *O ľudských rasách a rasizmu z hľadiska antropologie*. In Sborník Výchova k tolerancii a proti rasizmu. Praha: Portál, 1998.
- [12] ŽALOUDEK, K.: *Encyklopedie politiky*. Praha. Libri, 2004, ISBN 80-7277-209-0.
- [13] Zákon NR SR č. 171/1993 Z.z. v znení neskorších predpisov – o Policajnom zbore.
- [14] Zákon NR SR č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov – Trestný zákon.
- [15] Zákon NR SR č. 460/1992 Z.z. v znení neskorších predpisov – Ústava Slovenskej republiky.
- [16] *Aktivistí sa vzopreli neonacistom*. In: Denník Plus jeden deň. roč. 4, 2009, č. 62, s. 3.
- [17] *Kto zastaví štváčov?* In: Nezávislý denník Nový Čas. roč. 18, 2008, č. 260, s.2.
- [18] *Pochod sa zmenil na násilnosti*. In: Denník Plus jeden deň. roč. 4, 2009, č. 62, s. 2.
- [19] *Polícia obvinila Kotlebu*. In: Denník Plus jeden deň. roč. 4, 2009, č. 197, s. 6.
- [20] Prezídium Policajného zboru: *Metodika odhaľovania, objasňovania a dokumentovania trestnej činnosti motivovanej rasovou, národnostnou a inou neznášanlivosťou a páchanej priaznivcami extrémistických skupín*. Bratislava: Tlačiareň Ministerstva vnútra SR. 2001.
- [21] *Vražda Tupého bez trestu*. In: Denník Plus jeden deň. roč. 4, 2009, č. 219, s. 8.
- [22] Úrad vlády Slovenskej republiky, Sekcia ľudských práv a menšín: *Prehľad právnych predpisov Slovenskej republiky upravujúcich problematiku boja proti diskriminácii, rasizmu, xenofóbii, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerance*. Bratislava. 2001.